

UDC: 37.016:821(477)

МЕТОД ПОВІЛЬНОГО ПРОЧИТАННЯ В АНАЛІЗІ НОВЕЛИ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА «НОВИНА»

Степан Хороб
orcid.org/0000-0002-7791-9643

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри,
Кафедра української літератури,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
e-mail: stepan.khorob@cnu.edu.ua

РЕФЕРАТ

У статті запропоновано метод повільного прочитання як важливий чинник аналізу новели Василя Стефаника «Новина». Доведено ефективність його використання у з'ясуванні ідейно-естетичної сутності твору класика української літератури: його образності, характеротворення, сюжетної структури, композиційної будови тощо. Проте стаття спрямована не лише на це, а й на потребу розвитку сучасної літературної освіти в середній та вищій школах України. У такий спосіб забезпечується функціонування та взаємодія трьох основних компетентностей при вивченні літературного твору, зокрема визначеної навчальною програмою «Новини» Василя Стефаника, – розуміти, вміти аналізувати і самому відтворювати художній текст. Власне, у цьому й полягає основна **мета** статті. Відтак її **новизна** закладена в тому, що поряд з іншими методами в аналізі новели Василя Стефаника «Новина», запропоновано й інший метод її вивчення – метод повільного прочитання доволі актуальний в сучасній освітній діяльності як для школярів і студентів-філологів, так і для викладачів середньої та вищої школи. Її теоретико-методологічні результати можна використовувати на уроках української літератури, під час проведення лекційних і практичних занять для студентів. Цим визначається **практичне значення** статті.

Ключові слова: метод повільного читання, Василь Стефаник, новела «Новина», сучасна літературна освіта.

THE SLOW READING METHOD IN THE ANALYSIS OF VASYL STEFANYK'S SHORT STORY «NEWS»

Stepan Khorob
orcid.org/0000-0002-7791-9643

Professor Doctor Habilitatus of Philology, Head of Department,
Department of Ukrainian Literature,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (UKRAINE),
76018, Ivano-Frankivsk, 57, Shevchenko str.,
e-mail: stepan.khorob@cnu.edu.ua

ABSTRACT

The article proposes the method of slow reading as an important factor in the analysis of Vasyl Stefanyk's short story «News». The effectiveness of its use in clarifying the ideological and aesthetic essence of the work of the classic of Ukrainian literature is proven: its imagery, character development, plot structure, compositional structure, etc. However, the article is aimed not only at this, but also at the need to develop modern literary education in secondary and higher schools of Ukraine. In this way, the functioning and interaction of three basic competencies are ensured when studying a literary work, in particular those defined by the curriculum of Vasyl Stefanyk' «News», –to understand, be able to analyze and reproduce the literary text yourself. Actually, this is the **main goal** of the article. Therefore, its **novelty** lies in the fact that, along with other methods in the analysis of Vasyl Stefanyk's novella «News», another method of its study is proposed – the method of slow reading, which is

quite relevant in modern educational activities for both schoolchildren and philology students, as well as for teachers of secondary and higher education. Its theoretical and methodological results can be used in Ukrainian literature lessons, during lectures and practical classes for students. This determines the **practical significance** of the article.

Key words: slow reading method, Vasyl Stefanyk, short story «News», modern literary education.

У сьогодишній методичній літературі з викладання на уроках української словесності творів національного письменства все частіше звертається увага дослідників на засоби повільного прочитання художнього тексту. Цей метод стає одним із основоположних у процесі навчання, адже література, як і мова, є чи не першими в сучасній освітній діяльності: вони формують духовний світ, національну, громадянську і суспільну позиції школяра чи студента. Відтак літературна освіта в закладах навчання чітко визначає основні компетентності у вивченні того чи іншого ідейно-естетичного матеріалу: розуміти, вміти аналізувати і, врешті, вміти самому творити художній текст. За всієї взаємозалежності цих трьох компетентностей нинішня методична наука свідомо виокремлює в першу чергу компетентність «розуміти текст твору, що вивчається на уроках чи позакласних заходах», як зазначено в «Пояснювальній записці» до програми викладання української літератури в середній школі. Отже, уміння аналізувати художній твір безпосередньо позначається на такій компетентності, як «розуміти художній текст», а відтак і компетентності «творити текст».

До проблеми функціонування методу повільного прочитання твору зарубіжні й українські дослідники впродовж останніх років звертаються часто, нерідко інтенсивно, та водночас завжди системно. І в цій послідовності вони відшукують так чи інакше ефективні підходи у навчальному процесі на заняттях з літературної освіти. Так, Мартимор Адлер у своїй праці 1940 року «Як читати книги. Керівництво з читання великих творів» [1] висловлює чимало концепційних положень та висновків, що безпосередньо стосуються методики повільного прочитання (неодмінна зосередженість на внутрішній і зовнішній структурі тексту, виокремлення естетично виразних деталей в оповіді та характері зображуваних подій і явищ тощо). Інший дослідник Девід Мікіс розробив цілу систему методичних прийомів повільного прочитання різножанрових та різнородових літературних творів у монографії «Повільне прочитання у пришвидшену епоху» [6]. Ще інший вчений Джон М'єдема у своїй праці «Повільне прочитання» [5], використовуючи напрацювання і досягнення психофізичної науки, доводить важливість (навіть незворотність) в нинішніх багатовимірних умовах сприйняття уповільненого способу читання художнього тексту як в електронних носіях, так і в паперових.

Український літературознавець Григорій Клочек, власне, крізь призму методу повільного прочитання розглядає твори Василя Стефаника, Григора Тютюнника та інших українських художників слова у своїй збірці статей «Енергія художнього слова» [3] і доводить ефективність такого методичного підходу у поданні літературного матеріалу на уроках з української словесності або ж позакласних умовах. Схожих принципів аналізу творів літератури

дотримується Ірина Небеленчук [7], Петро Білоус [2] та інші вчені-методисти в нинішній Україні.

Тут варто зробити одне уточнення: метод повільного прочитання твору чи тексту можна здійснювати як через аналіз науково-академічний, так і через аналіз навчальний. Останній здебільшого здійснюється на уроках української літератури в школі або ж на практичних заняттях з національного письменства на філологічних факультетах. Власне мета такого типу занять – навчити учнів чи студентів розуміти текст / твір, спізнати його ідейно-естетичну глибину і водночас відкрити для себе «таємниці» художності, тобто образні засоби, що «генерують естетичну енергію твору» [4, с. 374]. Доречно зазначити, що однією із головних методичних умов такого аналізу є вдалий вибір як окремого твору, так і його якогось окремішнього фрагменту з метою доскіпливого розгляду його змісту, ідейно-естетичного спрямування, художньої цілісності внутрішньої і зовнішньої структури. Певна річ, цілісність фрагменту завжди відносна. Однак важливо, щоб вона (цілісність) завжди несла в собі таке функціональне навантаження, завдяки якому можна збагнути ідейне спрямування твору, його художні особливості, специфіку творчого мислення письменника. Принагідно варто зауважити, що вибір фрагменту, приміром, з епічного чи драматичного твору з метою їх повільного прочитання має нести в собі змістове наповнення та естетичну цілісність.

Враховуючи, що наш вибір зупинився на творчості Василя Стефаника, зокрема на його новелі «Новина», котра зафіксована в програмових вимогах з освітньої дисципліни «українська література», ми наведемо кілька фрагментів з цього твору. Аналізуючи їх, звертатимемо мову на глибину їх змісту, що його треба розкрити крізь вказаний метод, а також аналіз ідейно-естетичних особливостей запропонованої до розгляду новели і своєрідності авторської ідейно-естетичної свідомості. Отож вибираємо з метою ілюстрації з тексту твору Василя Стефаника кілька фрагментів.

Спочатку перший з них, що співпадає з початком «Новини» є: «У селі сталася новина, що Гриць Летючий утопив у ріці свою дівчинку. Він хотів утопити і старшеньку, але випросилася. Відколи Грициха вмерла, то він бідував. Не міг собі дати ради з дітьми без жінки. Ніхто за нього не хотів піти заміж, бо коби то лишень діти, а то ще й біда і нестатки. Мучився Гриць цілі два роки сам із дрібними дітьми. Ніхто за нього не знав, як він жиє, що діє, хіба найблизші сусіди. Уповідали вони, що Гриць цілу зиму майже не палив у хаті, а зимував разом із дівчатами на печі»¹.

Отже, одразу ж варто звернути увагу на перше речення: «У селі сталася новина...». Воно важливе не лише, як зачин наратологічного викладу письменником трагічної історії життя покутського селянина, а й як органічний чинник загальної структури твору. Власне, така зовнішня структурованість «Новини», що йде з самого початку як передісторія страшної події, а відтак позначається на батьковій долі. Доречно зауважити, що автор свідомо акцентує

¹ Тут і далі покликаємося на текст твору Василя Стефаника із вид. [8, с. 175–177].

увагу на цьому реченні ще й тому, аби не тільки розповісти про одну з численних «сільських історій», а й підготувати читача до сприйняття її трагічних наслідків. А далі прозаїк вдається до своєрідної ретроспекції: «Відколи Грициха померла, то він бідував» так, що не міг собі дати жодної ради ні в звичному побутуванні, ні в сімейних відповідальностях за долю малолітніх дітей. Так тривало впродовж двох років, допоки він, усамітнений (навіть найблизші сусіди нічого про це не відали), не наважився на страшний вчинок. Новеліста тут цікавить не стільки душевні сум'яття героя перед його жахливим вчинком, як спонука, остаточна причина для дітовбивства.

Тож для цього треба навести другий фрагмент новели «Новина»: «То прийшов він вечером до дому тай застав дівчата на печі.

– Дьидю, ми хочемо їсти, – сказала старша Гандзуня.

– То їжте мене, а що ж я дам вам їсти? Аді, є хліб, тай начинийтеси!

Тай дав їм кусень хліба, а вони, як щенята коло голої кістки, коло того хліба заходилися.» Свідоме порівняння батьком голодних дітей зі щенятами спроектувало його дії на можливість трагічного вчинку. Хоча задля уповільнення цього автор вдається до промовистих звідчаєних слів Гриця Летючого: « – Начинила вас тай лишила на мою голову, бодай і земля вікінула!» Несамовите прокляття, збудоване радше на емоційній основі, аніж на свідомості головного персонажа, що засвідчує крайній стан вибуху психічного характеру, його внутрішню спустошеність і безпам'яцтво. А відтак і втрату реального відчуття та розуміння.

Однак це лише перший поштовх героя до спонуки дітовбивства. Наступний же куди предметніший: «Гриць кинув погляд на піч, де обидві дівчинки, нераз звиклі до такої татової бесіди, похашцем жадібно їли кусень хліба. Від побаченого його пройняв страх і жаль: «Бог знає, як ті дрібонькі кісточки держалися вкупі? Лишень четверо чорних очий, що були живі і що мали вагу. <...> Тай тепер, як вони їли сухий хліб, то здавалося, що кістки в лиці потріскають». Така візуальна картина в очах Гриця Летючого ставала не просто вражаючою, адже спостерігаючи її, він раптом асоціативно прийняв своїх дітей за мерців. Власне, це й стало остаточною спонукою для нього – втопити їх; позбавити їх фізичного існування, адже голодні й нужденні, вони неодмінно наближаються до трагічного кінця – смерті. Крайнє речення цього фрагменту – «Гриць глянув на них з лави і погадав: «мерці» і напудився так, що аж піт його обсипав. Чогось йому так стало, як коли би йому хто тяжкий камінь поклав на груди». І він припав до землі тай молився, «але щось його тягнуло все глядіти на цих (дівчат) і гадати: «мерці».

Тут, у цьому місці художнього тексту новели Василя Стефаніка «Новина», її автор свідомо органічно поєднує зовнішні і внутрішні чинники в трагічній долі і Гриця Летючого, і його дівчат-малоліток. Хоча письменник через зображення сум'яття душі героя дещо пригальмовує наратологічну подієвість, змальовуючи внутрішній стан Гриця перед тим, як він мав здійснити свій моторошний вчинок, що підступно оволодівав ним повсякчас: «Почорнів, і очи запали в середину так, що майже не дивилися на сьвіт, лиш на той камінь, що давив груди».

Новеліст підвів у такий спосіб і героя, і читача до зовнішньої дії, до безпосередньої акції, котра впливала із психологічного стану персонажа, йшла від його намірів здійснити щось нечуване із своїми ж власними дітьми. Тому-то третій фрагмент тексту «Новини» здебільшого зосереджується на підготовці цієї трагедії («Гриць <...> взяв меншу Доцьку на руки, а Гандзуню за руку тай вийшов із ними»). Згодом прозаїк веде своїх персонажів лугами, потім виводить на гору, з якої простирався вид на «живе срібло» плину ріки, що під місячним сяєвом виблискувала в долині: «Гриць здригнувся, бо блискуча ріка заморозила його, а той камінь на грудях став іще тяжший». Він, камінь, що давить душу Гриця, за задумом автора, став своєрідною художньою деталлю – промовистою і вражаючою та виразною. І, нарешті, четвертий фрагмент твору Василя Стефаника – сама безпосередня акція трагічної події, що стає кульмінацією твору «Новина»: «Спускалися вдолину до ріки. Гриць скреготав зубами, аж гомін лугом розходився, і чув на грудях довгий огневий пас, що його пік у серце і в голову. Над самою річкою не міг поволи йти, але побіг і лишив Гандзуню. Вона бігла за ним. Гриць борзенько взяв Доцьку і з усієї сили кинув у воду».

Завершальний фрагмент несе в собі всі ознаки розв'язки, щоправда він, цей фрагмент, не такий стиснутий і прецизно спресований, як попередні. Та все ж і він додає нових штрихів до з'ясування долі та історії, трагічної історії, у бутті Гриця Летючого. З одного боку, він має намір піти до міста «тай замельдуватися», пояснюючи свій вчинок тим, що, мовляв, не було «ніякої ради; ані їсти що, ані в хаті затопити, ані віпрати, ані голову змити, ані ніц!». Тому за свої проступки готовий відповідати, адже «завинив». З другого боку, в ньому й досі лишаються нерозтрачені рештки батьківських почуттів. На прохання, смертельне благання старшої донечки Гандзуні «не топити її», він відсилає дівчинку до найближчого села, аби та пішла в найми до когось бавити дитину. А для безпеки він дає їй «бучок, бо як ті пес надibaє, тай роздере, а з бучком май безпечніше». Такий фінал внутрішньої і зовнішньої структури тексту з усією вірогідністю можна вважати екстрапольованим у життя. Причому емоційно напружені наприкінці твору рядки переконують не тільки у правдивості зображеної трагічної події, а й дещо пом'якшують трагічну долю батька-дітовбивці. Це дає надію на спокутування свого гріха Грицем Летючим.

Запропонований для аналізу твір «Новина» Василя Стефаника крізь призму методу повільного прочитання тексту дає підставити до таких висновків.

По-перше, всі п'ять фрагментів в світлі такого методу можна розглядати як з позицій науково-академічних, так і з позицій навчально-педагогічних, розрахованих відповідно і на студентську, і на шкільну аудиторію. Доречно зауважити, що метод повільного прочитання доцільно застосовувати в аналізі творів, наділених щільною змістовністю. А новела «Новина» українського письменника, власне, наділена такою якістю.

По-друге, всі фрагменти у своїй взаємозв'язці наратологічного викладу кожен по-своєму розкриває зміст та ідейно-естетичне спрямування «Новини», а в сукупності витворюють художню цілісність тексту твору. Зрештою, кожен із

фрагментів сам собою є цілісним, хоча й відносним, має своє смислове навантаження у вираженні головної думки твору.

По-третє, застосований в аналізі новели Василя Стефаника метод повільного прочитання дозволяє не лише розуміти, вміти розбирати (розкодовувати) художній текст, а й творити в своїй уяві, в уяві реципієнта нові варіанти його. Ця тріада методичного вивчення історико-літературного явища є доконечною в сучасній науці на заняттях української словесності в школі та у виші на філологічних факультетах, або принаймні там, де здійснюються виклади з українського національного письменства.

По-четверте, саме метод повільного прочитання твору Василя Стефаника «Новина», котрий ми свідомо обрали для ілюстрації цього прийому в аналізі окремих фрагментів тексту, дає всі підстави говорити про особливості художнього мислення прозаїка. Фрагменти, як і в цілому вся новела письменника, розглянуті через своєрідне прецизне скло методу його повільного прочитання, сконцентровані на те, аби виявити особливості використаного автором у новелі експресіонізму. А вже через чи крізь цей модерністський метод Василя Стефаника збагнути головний художній сенс трагічної долі Гриця Летючого. Адже вона, така доля, зримо сугестує читачеві (школяреві чи студентові) весь трагізм і неперобутність історії про батька-дітовбивця.

По-п'яте, аналізовані фрагменти геніальної новели Василя Стефаника, як ми переконалися, яскраво ілюструють своєрідність його авторської ідейно-естетичної свідомості, оригінальність його поетики й естетики. У «Новині» увиразнено мистецтво візуалізації словом, що так характеризує письменника. Саме цей вплив проаналізованих фрагментів його новели на реципієнта (школяра чи студента, а також педагога) сприяє створенню в їх свідомості виразних зорових уявлень. А це ефективний засіб навчання літературної освіти та здобуття системи компетентностей на заняттях з української літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adler M.J. How to Read a Book. London : Jarrolds Publishers, 1940. 205 p. URL: [https://dn721607.ca.archive.org/0/items/dli.ernet.238406/238406-How%20To%20Read%20A%20Book%20\(1770\).pdf](https://dn721607.ca.archive.org/0/items/dli.ernet.238406/238406-How%20To%20Read%20A%20Book%20(1770).pdf)
2. Білоус П. Давня українська література: засіб пізнання і виховання чи мистецтво слова? *Дивослово*. 2017. № 2(719). С. 12–15.
3. Клочек Г.Д. Енергія художнього слова : зб. статей. Кіровоград : Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2007. 448 с.
4. Клочек Г. Метод повільного прочитання як основний метод навчального аналізу новел Василя Стефаника. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. Івано-Франківськ 2023. № 18(69). С. 371–380.
5. Miedema J. Slow Reading. Los Angeles, CA: Litwin Books, 2009. 92 p.
6. Mikics D. Slow Reading in a Hurried Age. Cambridge, Massachusetts & London, England : The Belknap Press of Harvard University Press, 2013. 320 p.
7. Небеленчук І. Ціннісно-світоглядні орієнтації як важлива складова читацької компетентності. *XII Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство*. Київ, 2024. С. 162–167.
8. Стефаник В. Новина. *Збір. творів : у 3 т., 4 кн.* Т. 1. Кн. 1. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. С. 175–177.

REFERENCES

1. Adler, M.J. (1940), *How to Read a Book*, Jarrolds Publishers, London, 205 p., available: [https://dn721607.ca.archive.org/0/items/dli.ernet.238406/238406-How%20To%20Read%20A%20Book%20\(1770\).pdf](https://dn721607.ca.archive.org/0/items/dli.ernet.238406/238406-How%20To%20Read%20A%20Book%20(1770).pdf) (in English).
2. Bilous, P. (2017), “Ancient Ukrainian literature: a means of knowledge and education or the art of the word?” [“Davnia ukrainska literatura: zasib piznannia i vykhovannia chy mystetstvo slova?”], *Dyvoslovo*, pp. 12-15. (in Ukrainian).
3. Klochek, H.D. (2007), *The energy of the artistic word* [*Enerhiia khudozhnoho slova: zbirnyk statei*], Kirovohradskiy derzh. ped. un-t im. V. Vynnychenka, Kirovohrad, 448 p. (in Ukrainian).
4. Klochek, H. (2023), “The slow reading method as the main method of educational analysis of Vasyl Stefanyk’s short stories” [“Metod povilnoho prochyttannia yak osnovnyi metod navchalnoho analizu novel Vasyliia Stefanyka”], *Prykarpatskyi visnyk Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. Slovo*, Ivano-Frankivsk, No. 18(69), pp. 371-380. (in Ukrainian).
5. Miedema, J. (2009), *Slow Reading*, Litwin Books, Los Angeles, 92 p. (in English).
6. Mikics, D. (2013), *Slow Reading in a Hurried Age*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts & London, England, 320 p. (in English).
7. Nebelenchuk, I. (2024), “Value-based worldview orientations as an important component of reading competence”, *XII Voloshyna Readings. School Literary Education: Traditions and Innovation* [“Tsinnisno-svitohliadni oriiientatsii yak vazhlyva skladova chytatskoi kompetentnosti”, XII Voloshynski chytannia. Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo], Kyiv, pp. 162-167. (in Ukrainian).
8. Stefanyk, V. (2020), “News”, *Collected works in 3 vols., 4 books*. Vol. 1. Book 1 [“News”, *Zibrannia tvoriv u 3 t., 4 kn. T. 1. Kn. 1*], Misto-NV, Ivano-Frankivsk, pp. 175-177. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 24.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 21.11.2025 р.

